ALİ BİN ÖMER HARBÎ (İbn-i Kazvînî)

Evliyânın meşhûrlarından ve Şafiî mezhebi fıkıh âlimlerinden. Künyesi Ebü'l-Hasen Harbî'dir. İbn-i Kazvînî ismiyle meşhûr olmuştur. 360 (m. 971) senesinde doğdu. 442 (m. 1050) senesinde 82 yaşında iken vefât etti. İbn-i Cenâ, Dârekî, Ebû Hafs bin Zeyyâd, Kâdı Ebü'l-Hasen el-Cerrâhî, Ebû Amr bin Hayyûveyh, Ebû Bekr bin Şâzân ve zamanının diğer âlimlerinden ilim öğrendi. Hadîs, fıkıh ve tasavvuf ilimlerinde âlim olup, kendisinden Ebû Ali Ahmed bin Muhammed el-Bürdânî, Ebû Sa'd Muhammed bin Şâkir et-Tarsûsî, Ca'fer bin Ahmed Serrâc, Hasen bin Muhammed bin İshâk el-Bâkarhıyyî, Ebû Mensûr Ahmed bin Muhammed Savrafiyyî, Ali bin Abdülvâhid ed-Dîneverî, Hibetullah bin Ahmet Rahbî ve diğer zâtlar ilim almışlardır.

İbn-i Kazvînî hazretlerinin dersleri ve sohbetleri meşhûr olup, çok kimse ondan istifâde etmiştir. Zamanında, herkes tarafından sevilen âlim ve veli bir zât idi. Evinde ilim, ibâdet ve tâatle meşgûl olur, sâdece cemâatle namaz kılmak için çıkardı. "Mecâlis fil-hadîs" ve "Ta'lik fil-hılâf' adlı eserleri vardır.

Ahmed bin Muhammed Emîn şöyle anlatmıştır: "İbn-i Kazvînî, kendisinden ilim öğrenmeye gelenlere derslerini söyler, onlar da yazardı. Hadîs-i şerîf yazdırırken, hadîs dersi aldığı hocalarından işiterek yazdığı cüzler arasında ayırım yapmazdı! Evine girip, hangisi olursa olsun bir cüz alıp, derse gelir ve talebelere hadîs-i şerîfleri yazdırırdı. Resûlullahın (aleyhisselâm) hadîs-i şerîfleri seçilmez, hepsi birdir, kıymetlidir" buyururdu.

Kâdı Ebü'l-Hasen Beydâvî, babası Ebû Abdullah Beydâvî'den naklen şöyle anlatmıştır: "İbn-i Kazvînî, hadîs ilminde sika (sağlam, güvenilir) bir âlim idi. Yaşı ilerlemiş olmasına rağmen, bizimle birlikte Dârelkî'den fıkıh dersleri almaya gelirdi. Pek mükemmel bir hâli vardı. Kendini ilgilendirmeyen ve gerekli olmayan husûslarda susar, gayet az konuşurdu. Böylece seneler geçti. Sonra onunla biraraya gelemez oldum. Bir gün bir cenâze namazına gittim. Sonra da Harbiyye mescidine gidip, cemâatle namaz kıldım. Birara İmâm gözden kayboldu. Biraz sonra onunla birlikte İbn-i Kazvînî'yi gördüm. Senelerdir sizi göremez olduk, dedim. Hepimiz fıkıh ilmini öğrendik, ondan sonra da aynı yolun yolcusu olduk, dedi."

İbn-i Kazvînî hazretleri, tasavvufta yükselmiş velî bir zât idi. Birgün ikindi namazı için abdest alırken, evinde bulunan bir koyunun Allahü teâlâyı zikrederek "La ilahe illallah" dediğini işitti. Evde bulunanlara, yarın bu koyunu otlatmaya çıkarmayın dedi. Ertesi gün sabahleyin, koyunu ölmüş olarak gördüler.

Bir zât da şöyle anlatmıştır: "İbn-i Kazvînî vefât ettikten sonra, kabrini ziyârete gitmiştim. Kabrine varınca, insanlar hep kerâmetinden bahsederler, acaba kabirde hâli nasıldır? diye aklıma geldi. Kabri üzerinde Kur'ân-ı kerîm vardı. Kendi kendime; dedim. Kur'ân-ı kerîmi elime alıp açtım, açtığım sahifede gözüme ilk rastlayan "Dünyâda da, âhırette de şânı yücedir, hem de Allaha yakın olanlardan" meâlindeki âyet-i kerîme oldu."

Ebû Muhammed Dehhân şöyle anlatmıştır: "Ben, İbn-i Kazvînî hazretlerinden ders alanlardan biri idim. Birgün kendi kendime dedim ki; ne yediğini sorayım ve yediğinden bana da yedirmesini isteyeyim. Huzûruna gidip oturdum, biraz ders yaptıktan sonra sormayı düşündüm. Bu sırada onda büyük bir heybet gördüm. Hemen ayağa kalktım. Oturmamı emretti. Ben de oturdum. Ders bittikten sonra "Bismillah" diyerek kalktı. Ben de onunla birlikte kalktım. Beni alıp evine götürdü. Arasında mercimek bulunan iki yufka ve arasında hurma bulunan iki ayrı yufka ekmek getirip, "Ye! Biz bundan yiyoruz" buyurdu."

Kâdı Mâverdî de şöyle anlatmıştır: "Bir defasında İbn-i Kazvînî hazretlerinin arkasında namaz kıldım. Üzerinde, en hâlis kumaştan sırmalı bir elbise gördüm, Kendi kendime; bu sırmalı elbise nerede, zühd nerede, böyle zühd mü olur? diye düşündüm. Namaz bittikten sonra "Sübhânal lah, sırmalı elbise zühdü bozmaz" dedi. Bu sözünü bir kaç kere tekrar etti."

Ebû Bekr Muhammed bin Kazzâz şöyle anlatmıştır: "Bağdad'ın bir mahallesinde, sâlih ve zâhid bir zât vardı. Sû fî elbisesi giyer, ezilmiş arpayı tuzla yerdi. İbn-i Kazvînî hazretlerinin büyük bir zât olduğunu, kıymetli elbise giydiğini ve nefis yiyecekler yediğini işitmişti. Bu haliyle nasıl zühd sahibi olabilir? diye merak etmişti. Onu görmek için, bulunduğu yere gitti. Oraya varınca, İbn-i Kazvînî hazretlerinin mescidine girdi. Henüz evinden gelmemişti. Ezan okununca mescide geldi. Mescide girince, kendini görmeye gelen zâta ve cemâate şöyle dedi: "Sübhânallah, zühd ve vera'da meşhûr bir adam, Allahü teâlânın kuluna ihsân ettiği şeyleri çok görüyor" dedi ve bu sözünü birkaç kerre tekrarladı. Sonra da bunda bir çirkinlik ve haram yok elhamdülillah dedi. Onu görmeye gelen adam, bu sözleri işitince sesini salıp, şiddetli bir şekilde ağlamaya başladı. Cemâat, neden böyle ağlıyor acaba diyerek ona bakıştılar. Sonra İbn-i Kazvînî hazretleri öğle namazına durdu. Namaz bitince, onu görmeye gelen kişi mescidden çıktı. Koşarak geldiği yere dönüp gitti. İbn-i Kazvînî hazretleri namazdan sonra dönüp, Ebû Tâlib adında bir zâta şöyle dedi: Harbiye ile Meşhed arasında, sur olması için bir duvar konuldu. Henüz o duvar tamamlanmamıştır. Şu elbiseyi al oraya git. O (mescidden ağlayarak çıkıp giden) şahıs orada oturuyor, ona ver. Bu iş için gönderdiği zât yemîn ederek şöyle demiştir: İbn-i Kazvînî hazretlerinin söylediği yerde daha önce yarım kalmış bir duvar hiç görmemiştim. Oraya varınca yarım kalmış bir duvar ve üzerinde de o adamı gördüm. Duvarın üzerine oturmuş, bağırarak ağlıyordu. Elbiseyi önüne koydum oradan ayrıldım."

Ebû Nasr bin Sabbag hazretleri şöyle anlatmıştır: "Birgün İbn-i Kazvînî hazretlerinin huzûrunda idim. Ebû Bekr İbni Rahbî ona dedi ki; "Efendim, nefsimin hangi isteğine karşı çıkayım?" "Eğer nefsinin istediği şeyi yapmayı istiyorsan, muhalefet et Fakat nefsinin istediği şeyi biliyor da yapmak istemiyorsan muhalefet gerekmez" dedi. Ben bu sözü kabûllenemedim. Yanından ayrılınca düşündüm. Tasvip etmiyordum. O gece rü'yâmda bir sıkıntı içine düştüm. Biri bana "İbn-i Kazvînî'nin sözünü beğenmediğin için sıkıntıya düştün" diyordu." İbn-i Salah, İbn-i Kazvînî hazretlerinin bu sözünü şöyle açıklamıştır: "Ârif olan kimse nefsine sâhib olur ve onun isteklerine uymaz, zararından emîn olur. Mürid olan böyle değildir. Henüz o

nefsine sâhib olamamıştır. Nefsi kötülükleri ister. Bunun için nefsinin böyle isteklerine karşı çıkması, yapmaması gerekir.”

İbn-i Kazvînî hazretlerinin hizmetçisi Muhammed bin Hibetullah şöyle anlatmıştır: “Bir defasında İbn-i Kazvînî hazretleriyle yatsı namazını kıldık. O, namaz kılmaya devam ediyordu. Namazdan sonra mescidde ikimizden başka kimse kalmadı. Namazını bitirdikten sonra, kandili alıp, tuturak önünden yürüdüm. Beraberce çıkıp yürüdük. Fakat evini geçip gitmiştik, yürümeye devam ediyordu. Ben de önünde kandili tutarak yürüdüm. Harbiyye’den çıktık. Bir mescidde iki rek’at namaz kıldık. Ben, artık nerede olduğumuzu bilemiyordum, öyle bir yere geldik ki, cemâatle tavaf yapmaya başladık. Gece çok ilerlemişti. Sonra elimden tutup, “Bismillah” dedi. Tekrar yürüdük. Birden kendimi Harbiyye yakınında buldum. Sabah namazından önce şehre girdik. Nereye gidip, geldiğimizi sordum. “Tavaf ettiğimiz yer Kâ’be idi” dedi ve Meâlen “Biz ona ni’met verdik” buyurulan Zuhruf sûresi 59. âyet-i kerîmesini okudu.”

Ebû Nasr Abdülmelik bin Hüseyn Dellâl şöyle anlatmıştır: “Ben Ebû Tâhir İbni Fadlan el-Mukrî’den ders aldığım sıralarda, İbn-i Kazvînî hazretlerinden de ders alıyordum. Birgün İbn-i Fadlan bana dedi ki, “İbn-i Kazvînî’nin kerâmetlerinden bahsediliyor. Bir kimse için, kalbindekileri bilir diye inanma.” Onun yanından ayrıldıktan sonra İbn-i Kazvînî hazretlerinin yanına gittim. Yanına varınca “Sübhânallah, karşı çıkmak, muarız olmak...” diyerek şöyle devam etti Resûlullahtan (aleyhisselâm) şöyle rivâyet edildi:“Şüphesiz ki Arş’ın altından, âriflerin kalblerine latif bir rüzgâr eser.” Ve yine Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdu ki: “Sizden önceki ümmetlerde, kendilerinden bahsedilen öyle insanlar vardı ki, eğer ümmetim arasında olsalardı. Ömer bin Hattâb derecesinde olurlardı.”

Bir zât şöyle anlatmıştır: “Bir defasında hiç yiyeceğim olmadığı hâlde sabahladım. Harbiyye’yi dolaşarak bir dinar bulsam da, çoluk çocuğuma harcasam diyordum. Dolaşa dolaşa İbn-i Kazvînî hazretlerinin kapısının önünden geçtim. Evinden çıkıp, beni çağırdı. Yanına vardım. Bana dedi ki; “Sahibi bilinmeyen bir şeyi bulup almak uygun olmaz, bilmiyor musun?” Sonra bir dinar çıkarıp avcuma koydu ve “Al bunu, bu helâldir” buyurdu.”

Bir başka zât da şöyle anlatmıştır: “Birgün İbn-i Kazvînî hazretlerinin mescidine gitmiştim. Ona, pekçok miktarda elma ve kayısı getirdiler, İbn-i Kazvînî hazretleri de, Harbiyye’nin fakirlerine dağıtıyordu. Böyle bol bol dağıtmasına şaşarak, kendi kendime; şüphesiz insanlar arasında bundan başka da Allah yolunda bol bol dağıtanlar var, diye düşündüm. Bu sırada İbn-i Kazvînî hazretleri hemen başını kaldırıp, “Sübhânallah, hiç Allah yolunda dağıtılan şey çok olur mu? Şayet görebilseniz, Allahü teâlâya isyan yolunda neler harcanıyor!” buyurdu.”

Bir başka zât da şöyle anlatmıştır: “Bir defasında mafsal ağrısına tutuldum. Yerimden kalkamaz oldum, İbn-i Kazvînî hazretleri, elbisesinin kolu içinden elini ağrıyan yerlerime sürdü. Hemen o saat iyileşip, ayağa kalktım.”

Ebû Tâhir bin Cahşuveyh şöyle anlatmıştır: “Bir defasında bir yolculuğa çıkacaktım. Fakat yolda bir zarar gelmesinden korkuyordum. Duâ istemek için İbn-i Kazvînî hazretlerine gittim. Huzûruna girdiğimde, daha ben bir şey söylemeden “Kim yolculuğa çıkarda, düşmandan veya vahşî hayvanlardan korkarsa, “Liîlâfi Kureyş” sûresini okusun. Her türlü kötülükten korunur, emniyet içinde olur” buyurdu. Ben de bu sûreyi okudum. O zamandan beri hiçbir zarara uğramadım.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mu’cem-ül-müellifîn cild-7, sh. 160

2) Esmâ-ül-müellifîn cild-1 sh. 689

3) El-A’lâm cild-4, sh. 315

4) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 268

5) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-5, sh. 260